

บทที่ 3

การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก

เด็กเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย สมอง อารมณ์และจิตใจ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่ออนาคตของชาติ ดังคำขวัญที่ว่า “เด็กไทยคือหัวใจของชาติ เด็กฉลาดชาติเจริญ” ด้วยเหตุนี้ทุกประเทศจึงจัดให้มี “วันเด็ก” ขึ้น เพื่อให้ทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กนั่นเอง การที่จะพัฒนาให้เด็กเป็นกำลังของชาติในอนาคตได้นั้น นอกจากจะมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางร่างกายให้มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงแล้ว การพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ และสติปัญญายังเป็นสิ่งสำคัญที่จะมองข้ามไม่ได้ ปัจจัยสำคัญที่จะพัฒนาเด็กในเรื่องดังกล่าว คือ หนังสือที่เหมาะสมกับเด็กนั่นเอง

ความหมายของหนังสือสำหรับเด็ก

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วินัย รอดจ่าย (2534:8) กล่าวว่า “หนังสือสำหรับเด็กก็คือหนังสือที่เขียนให้เด็กและเยาวชนอ่านโดยเฉพาะ หรืออาจให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังก็ได้ถ้าเด็กยังเล็ก โดยมุ่งเน้นที่จะให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ใคร่รู้ นำไปสู่นิสัยรักการอ่านต่อไป” ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Jafa (2523:32) ว่า “หนังสือสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้เด็กได้ดู ฟัง เรียนรู้ และสนุกเพลิดเพลิน” ส่วน สุนัย ชุ่มจิต (2542:38) ให้ความหมายของหนังสือสำหรับเด็กว่า “หมายถึงหนังสือที่มุ่งให้ความบันเทิงและความรู้ของเด็กแต่ละวัยตามหลักจิตวิทยาเด็กเป็นหนังสือที่มีความคงทน แข็งแรง มีรูปภาพประกอบสวยงาม และช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้น”

ดังนั้นหนังสือสำหรับเด็กจึงหมายถึง หนังสือที่เขียนให้เด็กดู ฟัง และอ่าน ซึ่งมีรูปแบบต่างๆ อาจพิมพ์เป็นเล่ม แผ่นพับ หรือเป็นงานเขียนที่แทรกอยู่ในหนังสือพิมพ์รายวันหรือนิตยสารสำหรับเด็กผู้ใหญ่ ซึ่งงานเขียนเหล่านี้จะมุ่งใช้ภาษาและให้เนื้อหาสาระที่ง่ายเหมาะกับเด็กแต่ละวัย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสุขเพลิดเพลินไปพร้อมกับการฝึกทักษะการอ่านและได้ความรู้ เกิดปัญญา ได้แนวคิดในการดำเนินชีวิตไปด้วย

ประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็ก

นักคิดนักเขียนท่านหนึ่งกล่าวว่า “เลี้ยงลูกให้โตเลี้ยงด้วยอาหาร เลี้ยงลูกให้ฉลาดเลี้ยงด้วยหนังสือ” (เกสร เจริญรักษ์, 2529 : 5) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของหนังสือต่อชีวิต ต่อการศึกษาหาความรู้ประสบการณ์และสร้างปัญญาใส่คน หนังสือช่วยพัฒนาให้ผู้อ่านเป็นคน โดยสมบูรณ์ ดังความในพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2546 : 56) ที่ว่า

- หนังสือนี้มีมากมายหลายชนิด นำดวงจิตเร่ร่อนขึ้นสนนได้
ให้ความรู้สำเร็จบันเทิงใจ ฉันทจึงใฝ่ใจสมานอ่อนน้อมวัน
มีวิชาหลายอย่างต่างจำพวก ถ้วนสะดวกทำใ้ใ้สุขสันต์
วิชาการสรรมาสารพัน ชั่วชีวิตฉันฉันได้ไม่เบื่อเลย (2510)
- โลกคือมนทริแผ้ว ไพบาล
ห้องหับสรรพโอฬาร เกศไฉ่
หนังสือคู่ประแจทวาร ไชยู่ห้องนา
จักพบรัตนแท้ กองแก้ววิทยา (2520)

นอกจากนี้ ปรานี เรืองทอง (2526:133) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของหนังสือสำหรับเด็กไว้ดังนี้

1. ให้เด็กสามารถอ่านหนังสือได้คล่องแคล่ว แดกฉาน
2. ให้เด็กได้รับความรู้ในแขนงวิชาต่างๆ
3. ให้เด็กได้รับความเพลิดเพลินบันเทิงใจ
4. ให้เป็นการลับสมองและส่งเสริมเชาว์ปัญญา
5. ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมต่างๆ อันพึงประสงค์

ซึ่งในเรื่องนี้ สุณีย์ ชุ่มจิต (2542:61) ก็กล่าวคล้ายๆ กันว่าการเขียนหนังสือเด็กนั้น มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

1. เพื่อเป็นการสร้างภูมิปัญญาให้กับเด็ก
2. เพื่อปลูกฝังคุณธรรมที่ดีให้เด็ก
3. เพื่อให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
4. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน
5. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก

ด้วยเหตุนี้ ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแก่เยาวชนควรได้ สนับสนุนให้เด็กของตนมีนิสัยรักการอ่าน และรักที่จะอ่านหนังสือหลายๆ ประเภททั้งหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ เพราะปัจจุบันวิทยาการต่างๆ เจริญก้าวหน้าไปมาก จึงไม่สามารถนำมาบรรจุลงในหนังสือเรียนได้ครบถ้วน การที่นักเรียนจะมีความรู้ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดให้รู้ จากหนังสือต่างๆ อย่างหลากหลาย เด็กอ่านมาก รู้มากและเกิดปัญญา วิสัยทัศน์กว้างไกล ฉลาด รอบรู้ มีจินตนาการและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หนังสือจึงเป็นอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ดียิ่ง

ลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก

เกี่ยวกับลักษณะที่ดีของหนังสือสำหรับเด็ก สิบโท อัครโยภาส (2536:16) ให้ความเห็นว่า หนังสือสำหรับเด็กควรมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นเรื่องสั้นๆ ไม่ซับซ้อน อ่านง่าย สามารถอ่านจบภายในเวลาอันรวดเร็ว
2. เนื้อเรื่องให้ความสนุกสนาน อาจมีอารมณ์ขันและแทรกความรู้เล็กๆ น้อยๆ ไปด้วย
3. อาจเสนอเนื้อเรื่องในรูปของนิทาน แต่มีคติสอนใจแทรกอยู่ไม่สอนตรงๆ
4. ใช้ภาษาง่ายๆ เหมาะกับวัยของเด็ก
5. มักมีภาพประกอบเนื้อเรื่องหรือเสนอเรื่องด้วยภาพล้วนก็ได้
6. ภาพมีสีสันสดใส และสามารถอธิบายเรื่องได้

ส่วน อภิวัฒน์ วีระสมิทธิ์ (2544:10-11) ได้เสนอแนะว่าหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ควรมีลักษณะพอสรุปได้ ดังนี้

1. เนื้อหาตรงกับความสนใจของเด็กแต่ละวัย ซึ่งเนื้อหาของหนังสือที่ตรงกับ ความสนใจของเด็ก ได้แก่
 - 1.1 หนังสือคำประพันธ์ ไม่สลับซับซ้อน มีความคล้องจองกันบทกลอนง่ายๆ
 - 1.2 เนื้อหาไม่จริงจังมากนัก แต่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
 - 1.3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เช่น สัตว์ เทพนิยาย นิทานต่างๆ วีรบุรุษ วีรสตรี
 - 1.4 เป็นเรื่องที่ชัดเจนอารมณ์และสนองความอยากรู้อยากเห็นของเด็กแต่ละวัย

2. เนื้อหาสาระให้ข่าวสารแก่เด็กพร้อมทั้งการอธิบายที่ง่าย ให้ความรู้ ช่วยพัฒนาทัศนคติ และค่านิยม ส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ขยายการรับรู้ สร้างความสำนึกและจินตนาการเพื่อสร้างความจิตริเริ่ม ก่อให้เกิดความคล้อยที่จะใคร่รู้ ช่างคิด ช่างถาม เป็นการช่วยให้เกิดจินตนาการได้อย่างถูกต้อง อยู่ในโลกของความเป็นจริง ไม่ใช่เรื่องเพื่อฝันเหลวไหล
3. ลักษณะของเรื่องและวิธีการเขียน ต้องเดินเรื่องจับใจ ฟังใจ เนื้อเรื่องไม่สับสนวุ่นวาย แสดงความสามารถของตัวเอกของเรื่อง มีกาขึงไหวชิงพริบ ให้ความรู้สึกแปลกใหม่ ตื่นเต้น ผจญภัย เสรา่สุด ตลกขบขัน โดยไม่มุ่งด้านวรรณคดีและคติธรรมให้มากเกินไป ภาษายืดหยุ่นใช้ภาษาง่ายๆ ตัวสะกดการันต์ถูกต้อง
4. ขนาดรูปเล่มต้องกะทัดรัด เหมาะสมกับการจับถือของเด็กแต่ละวัย ขนาดรูปเล่มของหนังสือสำหรับเด็กไม่แน่นอน แต่ไม่ควรเล็กหรือใหญ่เกินไป
5. ตัวอักษรโต ชัดเจน เหมาะสมกับสายตาของเด็ก
6. ภาพมีความสดใส ชัดเจน ดึงดูดความสนใจ จึงมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา
7. การวางรูปหน้า การจับข้อความ การเว้นช่องว่างของด้านข้างทั้ง 2 ข้าง และด้านบน ด้านล่างของหนังสือได้อย่างเหมาะสม
8. ปกสีสวย ตรงต่อความเป็นจริง ดึงดูดความสนใจของเด็ก
9. ตัวละครอยู่ในวัยเดียวกันหรือวัยใกล้เคียงกับเด็ก

และวินัย รอดง่าย (2534:9) บอกว่า “ลักษณะหนังสือเด็กที่ดี คือ หนังสือที่เด็กอ่านแล้วสนุกเพลิดเพลิน มีเนื้อหาสาระตรงกับใจที่เด็กอยากจะทำ มีรูปเล่มสีสันสวยสะดุดตาชวนให้หยิบขึ้นมาดูมาอ่านโดยไม่ต้องบังคับ ไม่ว่าจะป็นหนังสือที่ให้ความรู้หรือบันเทิงคดีก็ตาม...”

จะเห็นได้ว่าหนังสือสำหรับเด็กที่ดีนั้นควรต้องเป็นหนังสือที่เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน โดยมุ่งหวังว่าเด็กจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ ประสบการณ์ และแง่คิด เพื่อนำไปพัฒนาชีวิตของตนเมื่อเจริญวัยขึ้น มีรูปเล่มกะทัดรัด สีสันสวยสะดุดตาชวนให้หยิบอ่านหนังสือที่ดีควรเป็นได้ทั้งอาหารสมอง และอาหารใจในเล่มเดียวกัน

ประเภทของหนังสือสำหรับเด็ก

หนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์ออกเผยแพร่ในปัจจุบันมีทั้งเรื่องแต่งใหม่ เรื่องดัดแปลง และเรื่องแปล ซึ่งสามารถจำแนกได้หลายวิธี คือ

1. แบ่งโดยยึดวิธีเขียนเป็นหลัก จำแนกได้ 2 ประเภท คือ
 - 1.1 หนังสือสำหรับเด็กประเภทร้อยแก้ว
 - 1.2 หนังสือสำหรับเด็กประเภทร้อยกรอง
2. แบ่งโดยยึดรูปแบบการเขียนเป็นหลัก จำแนกได้ 7 ประเภท คือ
 - 2.1 หนังสือภาพ
 - 2.2 วรรณกรรมพื้นบ้าน
 - 2.3 นิทานสมัยใหม่
 - 2.4 บันเทิงคดีร่วมสมัย
 - 2.5 บันเทิงคดีอิงประวัติศาสตร์
 - 2.6 ความรู้และประวัติบุคคล
 - 2.7 บทร้อยกรอง
3. แบ่งโดยยึดระดับชั้นเรียนเป็นหลัก จำแนกได้ 3 ประเภท คือ
 - 3.1 หนังสือสำหรับเด็กเล็กหรืออนุบาล อายุ 3-5 ขวบ
 - 3.2 หนังสือสำหรับเด็กประถมศึกษา อายุ 6-11 ขวบ
 - 3.3 หนังสือสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนต้น หรือวัยก่อนวัยรุ่น อายุ 12-14 ขวบ
4. แบ่งโดยยึดเนื้อหาเป็นหลัก จำแนกได้ 3 ประเภท คือ
 - 4.1 หนังสือบันเทิงคดี (ให้ความเพลิดเพลิน)
 - 4.2 หนังสือสารคดี (ให้ความรู้และเสริมบทเรียน)
 - 4.3 หนังสือการ์ตูนและวารสารสำหรับเด็ก

เกี่ยวกับเรื่องนี้ วินัย รอดจ่าย (2526:9) ได้แบ่งหนังสือสำหรับเด็กออกเป็น 3 ประเภท โดยมีรายละเอียดว่า

1. หนังสือบันเทิงคดี คือ หนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก เขียนได้ทั้งแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 นิทาน	1.4 เรื่องแปล
1.2 นวนิยาย	1.5 การ์ตูน
1.3 เรื่องสั้น	